

Sygn. akt: I C 696/19

WYROK W IMIENIU RZECZYPOSPOLITEJ POLSKIEJ

Dnia 15 października 2020 r.

Sąd Okręgowy w Olsztynie I Wydział Cywilny

w składzie następującym:

Przewodniczący:	sędzia Rafał Kubicki
Protokolant:	sekretarz sądowy Agnieszka Grandys

po rozpoznaniu w dniu 15 października 2020 r. w Olsztynie

sprawy z powództwa A. S., K. S.

przeciwko Bankowi (...) S.A. w W.

o ustalenie nieważności, ewentualnie o zapłatę, ewentualnie o ustalenie bezskuteczności

I. oddała powództwo w zakresie żądania ustalenia nieważności umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), zawartej 5 czerwca 2008 r. pomiędzy powodami, a pozwanym,

II. oddała powództwo w zakresie pierwszego z żądań ewentualnych – o zapłatę, oparte na zarzucie nieważności umowy,

III. uwzględniła powództwo w zakresie drugiego z żądań ewentualnych – ustala wobec powodów bezskuteczność postanowień § 2 ust. 2 i § 7 ust. 1 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), zawartej 5 czerwca 2008 r. pomiędzy powodami, a pozwanym oraz § 8 ust. 3 i § 10 ust. 4 i 5 Regulaminu stanowiącego integralną część umowy,

IV. zasądza solidarnie na rzecz powodów A. S., K. S. od pozwanego Banku (...) S.A. w W. kwotę 11.817 zł tytułem zwrotu kosztów procesu.

sędzia Rafał Kubicki

Sygn. akt: I C 696/19

UZASADNIENIE WYROKU

Powodowie K. S. i A. S. wniesli:

1) o ustalenie, że umowa o kredyt hipoteczny nr KK/ (...) zawarta przez powodów z pozwanym 5 czerwca 2008 r. jest nieważna; ewentualnie:

2) zasądzenie solidarnie na ich rzecz od pozwanego kwot: 103.717,54 zł (tytułem zwrotu wszystkich rat kredytu spłaconych przez powodów w PLN w okresie dziesięciu lat przed wniesieniem pozwu, do 18.01.2013 r.) i 58.988,07

(...) (tytułem zwrotu wszystkich rat kredytu od 18.01.2018 r. spłaconych we frankach szwajcarskich) z ustawowymi odsetkami za opóźnienie liczonymi od wniesienia pozwu, tj. **od 20.11.2019 r.** do dnia zapłaty; ewentualnie:

3) ustalenie wobec powodów bezskuteczności postanowień: § 2 ust. 2 i § 7 ust. 1 umowy o kredyt hipoteczny nr KH/ (...), zawartej 5 czerwca 2008 r. pomiędzy powodami, a pozwanym oraz § 8 ust. 3 i § 10 ust. 4 i 5 Regulaminu stanowiącego integralną część umowy.

W uzasadnieniu wskazali, że umowę zawarli jako konsumenci na zakup domu mieszkalnego. Zgodnie z § 2 ust. 2 i § 7 ust. 1, umowa została zawarta na kwotę kredytu, którą indeksowano do franka szwajcarskiego według kursu kupna tej waluty

z „Tabeli kursów walut obcych” obowiązującej w Banku w dniu uruchomienia kredytu lub transzy kredytu, zaś spłata rat kapitałowo–odsetkowych dokonywana miała być

w złotych polskich po uprzednim przeliczeniu według kursu sprzedaży (...) z „Tabeli kursów walut obcych” obowiązującej w Banku w dniu spłaty. Zarzucili pozwanemu, że:

1) umowa jest nieważna jako sprzeczna z art. 69 ust. 1 i 2 Prawa bankowego i art. 353¹ Kodeksu cywilnego (k.c.), ponieważ świadczenie kredytobiorców nie zostało jednoznacznie określone, a jego wartość została uzależniona od woli pozwanego, ponadto powodowie w dniu podpisania umowy nie znali kwoty kredytu w (...), co więcej - nie znali kursu, po jakim kwota w PLN zostanie przeliczona na (...),

a zgodnie z umową byli zobowiązani spłacić kredyt w (...) w tej walucie ustalone było saldo kredytu, od którego liczone były raty, niemożliwe było też określenie na podstawie umowy wysokości rat;

2) w związku z tym należy jest im zwrot wszystkiego, co świadczyli w wykonaniu nieważnej umowy w okresie 10 lat przed wniesieniem pozwu, przy czym nie ma podstaw do zastosowania „teorii salda”, ponieważ strony mają odrębne roszczenia o zwrot wszystkiego, co sobie świadczyły („teoria dwóch kondykcji”);

3) jednocześnie wymienione postanowienia umowy i regulaminu stanowią klauzule abuzywne, spełniające wszystkie przesłanki art. 385¹ § 1 k.c., a po wyeliminowaniu wynikającego z nich mechanizmu indeksacji brakowałoby w umowie zasad ustalania wysokości kredytu (zadłużenia) i wysokości świadczenia kredytobiorców, co jest dodatkowym argumentem przemawiającym za nieważnością umowy;

4) powodowie mają interes prawny w żądaniu ustalenia, ponieważ ewentualne podzielenie przez Sąd argumentacji o nieważności umowy tylko na potrzeby rozstrzygnięcia w sprawie o zapłatę wynikać będzie nie z wyroku, lecz z uzasadnienia, a nie ma pewności, czy będzie to uznawane w innych postępowaniach w kategorii powagi rzeczy osądzonej, ponadto orzeczenie stwierdzające nieważność umowy może dawać podstawę również do stwierdzenia nieważności hipoteki ustanowionej na zabezpieczenie kredytu,

5) nie ma w tej sprawie podstaw do twierdzenia, że skutki nieważności umowy byłyby dla powodów niekorzystne, ponieważ w tym zakresie decydująca powinna być wola wyrażona przez konsumentów.

Pozwany Bank (...) S.A. w W. wniósł o oddalenie powództwa, przecząc, by umowa była nieważna i by postanowienia umowy miały charakter niedozwolony.

Sąd ustalił, co następuje:

Po analizie pozwu i odpowiedzi na pozew za bezsporne i wystarczające do rozstrzygnięcia żądań powodów można uznać, że:

Powodowie i pozwany zawarli umowę kredytu hipotecznego z 5.06.2008 r. nr KK/ (...) (k. 22-27). Powodowie podpisywali umowę jako konsumenci – na cele mieszkalne, niezwiązane z prowadzoną działalnością gospodarczą. Potwierdzili otrzymanie regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A. i zapoznanie się z nim (§ 1.1). Umowa została podpisana na podstawie wniosku kredytowego, w którym

kwotę wnioskowanego kredytu powodowie oznaczyli w walucie polskiej (650.000 zł) – wypłaconą w dwóch transzach, zaś jako walutę kredytu wskazali walutę szwajcarską (...) z okresem spłaty 480 miesięcy (k. 187). Przy składaniu wniosku powodowie podpisali oświadczenie, że są świadomi ryzyka związanego z możliwością zmiany oprocentowania w przypadku zmiany stopy referencyjnej, od której było uzależnione oprocentowanie kredytu, a nadto oświadczenie, że przedstawiono im oferty kredytów

w walucie polskiej oraz indeksowanego do waluty obcej, a zdecydowali się na wybór kredytu indeksowanego, mając świadomość ryzyka związanego z możliwością niekorzystnej zmiany kursu walut, w sposób powodujący podwyższenie kwoty kredytu, odsetek i rat wyrażonych w złotych (k. 226). W § 2.2. umowy wskazano, że kredyt jest indeksowany do (...), po przeliczeniu wypłaconej kwoty zgodnie z kursem kupna (...) według Tabeli Kursów Walut Obcych obowiązującego w Banku w dniu uruchomienia kredytu lub jego transzy, z zastrzeżeniem, że zmiany kursów walut w okresie kredytowania mają wpływ na wysokość kwoty zaciągniętego kredytu oraz raty. Oprocentowanie kredytu ustalono jako zmienne i stanowiące sumę stałej marży oraz stopy referencyjnej LIBOR 3M (...) obowiązującej w dniu sporządzenia umowy, zaś zmiana oprocentowania miała następować w cyklu kwartalnym i przyjmować wartość z ostatniego dnia roboczego ostatniego miesiąca poprzedzającego kolejny kwartał kalendarzowy (§ 6). Spłata kredytu miała następować w PLN z zastosowaniem kursu sprzedaży (...) obowiązującego w dniu płatności raty kredytu, zgodnie z Tabelą Kursów Walut Obcych Banku (§ 7.1.). Spłata kredytu miała następować przez obciążenie rachunku powodów w pozwanym Banku (§ 7.3). Z § 8 ust. 3 Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej w Banku (...) S.A. wynika, że w przypadku kredytu indeksowanego kursem waluty obcej kredytobiorca może zastrzec w umowie kredytu, że bank będzie pobierał ratę spłaty z rachunku w walucie, do jakiej kredyt jest indeksowany, o ile rachunek ten jest dostępny w aktualnej ofercie banku. W § 10 ust. 4 i 5 Regulaminu wskazano zaś, że

w przypadku kredytu indeksowanego kursem waluty obcej kwota wcześniejszej spłaty jest obliczana według kursu sprzedaży dewiz na podstawie obowiązującej w Banku (...) z dnia realizacji, wskazanego przez kredytobiorcę w dyspozycji o dokonanie wcześniejszej spłaty, a prowizja za wcześniejszą spłatę ustalana jest od kwoty wcześniejszej spłaty, przeliczanej według kursu sprzedaży dewiz na podstawie obowiązującej w Banku (...) z dnia realizacji wcześniejszej spłaty (k. 169-170). W umowie ani regulaminie nie zdefiniowano Tabeli Kursów, jak też nie wskazano sposobu ustalania kursów służących do określania zobowiązań stron umowy. Spłata odbywała się przez obciążanie rachunku powodów w pozwanym Banku wyłącznie w walucie polskiej.

Dopiero od 18.01.2013 r. powodowie spłacają raty we frankach szwajcarskich. W dniu 9 stycznia 2013 r. strony podpisały aneks nr (...) do umowy (k. 163),

w którym do § 2 dodały zapis: „Kurs wymiany walut obcych, na podstawie którego przeliczane są na złote polskie zobowiązania Kredytobiorcy wyrażone w walucie obcej, podawany jest w Tabeli Kursów Walut Obcych Banku. Podstawą do ustalenia kursów kupna i sprzedaży zawartych w Tabeli Kursów Walut Obcych Banku jest kurs bazowy, stanowiący średnią arytmetyczną z ofert kupna i ofert sprzedaży tej waluty oferowanych przez profesjonalnych uczestników rynku walutowego i podanych na stronie serwisu (...) w chwili tworzenia Tabeli Kursów Walut Obcych. Wartości kursu kupna i wartości kursu sprzedaży z Tabeli Kursów Walut Obcych mogą odbiegać od kursu bazowego o nie więcej niż 10%. Tabela Kursów Walut Obcych tworzona jest przynajmniej raz dziennie każdego dnia roboczego. Pierwsza Tabela Kursów Walut Obcych tworzona jest pomiędzy godziną 8:00 a godziną 10:00 danego dnia. Tabela Kursów Walut Obcych publikowana jest każdorazowo na stronie (...) W przypadku, gdy Tabela Kursów Walut Obcych tworzona jest w danym dniu co najmniej dwukrotnie, do ustalenia wysokości zobowiązania wyrażonego w walucie obcej przyjmowany jest kurs sprzedaży dewiz dla danej waluty najkorzystniejszy dla kredytobiorcy spośród kursów sprzedaży dewiz obowiązujących w banku w dniu przeliczania zobowiązania na złote polskie. W przypadku wcześniejszej spłaty kredytu będzie to najkorzystniejszy kurs sprzedaży dewiz spośród kursów obowiązujących w banku danego dnia do chwili złożenia dyspozycji wcześniejszej częściowej spłaty.” § 7 ust. 1 i 3 uległy zmianie i otrzymały brzmienie: „Spłaty rat kredytu oraz przedterminowa spłata pełnej lub częściowej kwoty kredytu będzie dokonywana przez kredytobiorcę w walucie obcej, do której kredyt jest indeksowany lub denominowany. Otwarcie i prowadzenie rachunku walutowego o nr (...), służącego do gromadzenia środków przeznaczonych na spłatę kredytu

jest bezpłatne. Spłata kredytu następować będzie poprzez bezpośrednie potrącanie przez bank należnych mu kwot z ww. rachunku. Bank nie pobiera opłaty za zmianę rachunku do obsługi kredytu”.

Kredyt w ostatnich 10 latach przed wniesieniem pozwu w tej sprawie został spłacony częściowo, w następujących sumach: 103.717,54 zł - do 18.01.2013 r.

i 58.988,07 (...) – od 18.01.2013 r., na potwierdzenie czego powodowie dołączyli tabele spłat pochodzące od pozwanego (k. 33-44), a pozwany danych tych nie zakwestionował. Zgodnie z § 8 umowy powodowie mogli dokonywać wcześniejszej spłaty za wcześniejszą dyspozycją ze wskazaniem, czy ma ona skrócić okres kredytowania z zachowaniem miesięcznych rat czy też zmniejszyć wysokość miesięcznych rat z zachowaniem okresu kredytowania.

Sąd zważył, co następuje:

Ustalenie nieważności umowy kredytu było przedmiotem punktu pierwszego pozwu, sformułowanego przed ewentualnym roszczeniem dotyczącym zapłaty i przed dalszym roszczeniem ewentualnym dotyczącym ustalenia bezskuteczności postanowień umowy. Jednocześnie twierdzenie o nieważności umowy stanowi argument (przesłankę) zasadności ewentualnego żądania zapłaty. Jak się wydaje, postawienie na pierwszym miejscu żądania ustalenia nieważności oznacza, że żądanie ewentualne zapłaty zostało więc wyrażone na wypadek, gdyby Sąd uznał, że brak interesu prawnego w żądaniu pierwszym.

Omawiane tu żądanie pierwszorzędne powodów (podobnie zresztą jak trzeciorzędne) jest osadzone w art. 189 k.p.c., który wymaga od strony żądającej ustalenia wykazania interesu prawnego. Sąd podziela argumentację powodów, że mają oni interes prawny kolejno w obu ustaleniach, ponieważ ewentualne podzielenie przez Sąd argumentacji o nieważności umowy tylko na potrzeby rozstrzygnięcia

o zapłatę wynikałoby nie z sentencji wyroku, lecz z uzasadnienia, a nie ma pewności, czy będzie to uznawane w innych postępowaniach w kategorii powagi rzeczy osądzonej, a nadto orzeczenie stwierdzające nieważność umowy może dawać podstawę również do stwierdzenia nieważności hipoteki ustanowionej na zabezpieczenie kredytu. Mimo to oba żądania powodów oparte na zarzucie nieważności są bezzasadne.

Nieważności umowy powodowie upatrują w:

- 1) sprzeczności umowy zawierającej klauzulę indeksacyjną z wymienionymi przepisami bezwzględnie obowiązującymi Prawa bankowego i Kodeksu cywilnego,
- 2) niedozwolonym charakterze postanowień umownych dotyczących mechanizmu indeksacji kwoty kredytu do waluty szwajcarskiej, a w konsekwencji też w upadku umowy jako niedającej się utrzymać po wyeliminowaniu postanowień abuzywnych.

Wszystkie wskazywane przez powodów podstawy nieważności umowy wynikać mają z zawarcia w umowie klauzul indeksacyjnych.

W tym stanie rzeczy w pierwszej kolejności rozważyć należało, jaki jest charakter umowy podpisanej między stronami i czy wskazywane przez powodów postanowienia miały charakter niedozwolony. Zacząć należy jednak od kwestii ogólnej zgodności umowy z prawem.

Sporna tu umowa kredytu indeksowanego do waluty obcej spełnia wymagania art. 69 ustawy – Prawo bankowe (w brzmieniu obowiązującym w dacie jej zawarcia). Określone były strony umowy, kwota i waluta kredytu (podana w złotych), cel, na jaki został udzielony, zasady i termin jego spłaty, wysokość oprocentowania i zasady jego zmiany (suma stałej marża i zmiennej stopy bazowej). Prawidłowości tej nie zmienia postanowienie, że kwota udzielonego kredytu miała być indeksowana kursem waluty obcej. Wymaga bowiem podkreślenia, że - w przeciwieństwie do części umów kredytu denominowanego - znana była w tym przypadku od początku kwota kredytu

w złotych. Art. 358¹ § 2 k.c. przewiduje możliwość zastrzeżenia w umowie, że wysokość zobowiązania, którego przedmiotem od początku jest suma pieniężna, zostanie ustalona według innego niż pieniądź miernika wartości. W przepisie chodzi

o pieniądź polski, a innym miernikiem wartości może być również waluta obca. Zasady wypłaty kredytu w złotych i spłaty również w złotych nie pozostawiają wątpliwości, że strony zamierzały zawrzeć umowę kredytu bankowego w tej właśnie walucie. Dopuszczalność prawna kredytów indeksowanych walutą obcą wynika z wyraźnego wskazanie tego rodzaju kredytów w treści art. 69 ust. 2 pkt 4a i ust. 3 prawa bankowego oraz wprowadzenia art. 75b prawa bankowego, na podstawie nowelizacji tej ustawy, które to zmiany weszły w życie z dniem 26.08.2011 r. Trudno uznać, aby konstrukcja umowy kredytu indeksowanego była sama w sobie sprzeczna z prawem (zwłaszcza, że art. 69 prawa bankowego w brzmieniu obowiązującym od 26.08.2011 r. wprost wspomina o tego rodzaju kredytach). Większość trudu argumentacji powodów poświęconej zagadnieniu nieważności umowy sprzeciwia się w istocie waloryzowaniu kredytów. Przecież właśnie sensem waloryzacji kredytów jest uzależnienie wysokości rat od innego niż złoty polski miernika wartości.

Z art. 353¹ k.c. wynika, że strony zawierające umowę mogą ułożyć stosunek prawny według swego uznania, byleby jego treść lub cel nie sprzeciwiały się właściwości (naturze) stosunku, ustawie ani zasadom współzycia społecznego. Sam mechanizm indeksacji, a także związana z nim zasada oprocentowania, wbrew wywodom powodów nie jest sprzeczna z naturą stosunku. Gdyby tak było, kredyty indeksowane nie zostałyby w ogóle wskazane w przepisach jako jeden z rodzajów umów kredytowych. Ryzyko zmiany kursu waluty przyjętej jako miernik wartości świadczenia z zasady może wywoływać konsekwencje dla obu stron – w przypadku podwyższenia kursu podwyższając wartość zobowiązania kredytobiorcy w stosunku do pierwotnej kwoty wyrażonej w walucie wypłaty, a w przypadku obniżenia kursu - obniżając wysokość jego zadłużenia w tej walucie.

Ustalenie, że umowa została zawarta jako ważna, powoduje oddalenie powództwa zarówno o ustalenie nieważności (na podstawie art. 189 k.p.c.) oraz oddalenie ewentualnego żądania o zapłatę, opartego na zarzucie nieważności umowy (na podstawie art. 410 § 1 i 2 w zw. z art. 405 k.c.). Zawężenie przez powodów – reprezentowanych przez pełnomocnika zawodowego – podstawy żądania zapłaty wyłącznie do zarzutu nieważności umowy nie pozwoliło na zasądzenie powodom chociażby sumy wszystkich kwot uiszczonych przez nich we (...) po zawarciu aneksu w 2013 r. W ocenie Sądu, zawarcie tego aneksu, regulującego dalszą spłatę w walucie obcej, nastąpiło na gruncie umowy, którą wskutek argumentacji przedstawionej w niniejszym uzasadnieniu należy uznać za umowę typowego kredytu złotowego (nieindeksowanego), co sprawia, że zapis aneksu regulujący zapłatę w (...) pozbawiony był podstawy faktycznej i prawnej. Gdyby powodowie zażądali zwrotu uiszczonych franków, wskazując, że podstawa ich świadczenia odpadła, należałoby takie żądanie uwzględnić. Dodać tu należy, że oczywiście błędny jest zarzut przedawnienia sformułowany w odpowiedzi na pozew, oparty na twierdzeniu o 3-letnim okresie przedawnienia. Roszczenie o świadczenie okresowe musi charakteryzować się następującymi cechami: przedmiotem świadczenia muszą być pieniądze lub rzeczy oznaczone rodzajowo, w ramach jednego i tego samego stosunku prawnego dłużnik ma spełnić wiele świadczeń jednorazowych, spełnienie tych świadczeń następuje w określonych regularnych odstępach czasu, świadczenia te nie składają się na pewną z góry określoną całość. Globalny rozmiar tych świadczeń zależy zatem od czasu trwania stosunku umownego. Świadczenie z umowy kredytu bankowego, mimo płatności w ratach, nie jest świadczeniem okresowym. Zastosowanie ma ogólny, 10-letni okres przedawnienia, a powodowie w swoim żądaniu nie przekroczyli 10 lat przed wniesieniem pozwu.

Zupełnie inną kwestią jest to, czy w związku z konsumenckim charakterem umowy zachodzi bezskuteczność postanowień umownych na zasadzie art. 385¹ § 1 k.c. – z dalszymi tego konsekwencjami.

Zgodnie z art. 385¹ k.c. postanowienia umowy zawieranej z konsumentem, które kształtują jego prawa i obowiązki w sposób sprzeczny z dobrymi obyczajami lub rażąco naruszając jego interesy, nie są wiążące, jeżeli nie zostały uzgodnione indywidualnie. Nie dotyczy to postanowień określających główne świadczenia stron, w tym cenę lub wynagrodzenie, jeżeli zostały sformułowane w sposób jednoznaczny (§ 1). Nieuzgodnione indywidualnie są te postanowienia umowy, na których treść konsument nie miał rzeczywistego wpływu, co w szczególności odnosi się

do postanowień umowy przejętych z wzorca umowy zaproponowanego konsumentowi przez kontrahenta (§ 3). Wszelkie klauzule sporządzone z wyprzedzeniem są klauzulami pozbawionymi cechy indywidualnego uzgodnienia i okoliczności tej nie niweczy fakt, że konsument mógł znać ich treść. Uznanie, że treść danego postanowienia umownego została indywidualnie uzgodniona, wymagałoby wykazania, że konsument miał realny wpływ na konstrukcję niedozwolonego (abuzywnego) postanowienia wzorca umownego, zaś konkretny zapis był z nim negocjowany.

Po wyroku Trybunału Sprawiedliwości Unii Europejskiej ((...)) z 3.10.2019 r.

w sprawie(...) na tle wykładni dyrektywy (...) należy przyjąć, że postanowienia w tym zakresie podlegają kontroli w celu stwierdzenia, czy nie mają charakteru niedozwolonego, jeżeli nie zostały sformułowane jednoznacznie (art. 385⁽¹⁾ § 1 zd. drugie k.c.). Wg umowy wysokość zobowiązania powodów (konsumentów) jest przeliczana z zastosowaniem dwóch rodzajów kursu waluty indeksacyjnej – kredyt wg kursu kupna, zaś rata wg kursu sprzedaży. W obu przypadkach chodzić miało o kursy pozwanego banku publikowane w niezdefiniowanej Tabeli. Konkretny sposób ustalania kursu nie został opisany ani w umowie, ani w regulaminie. Bank miał jednostronną swobodę w zakresie ustalania kursu waluty indeksacyjnej. Umowa została zawarta na podstawie wzoru opracowanego i stosowanego przez bank. Powodowie mogli wybrać rodzaj kredytu, który najbardziej im odpowiadał, uzgodnić kwotę kredytu w walucie polskiej, natomiast nie uzgadniano z nimi wszystkich pozostałych postanowień, w szczególności nie uzgadniano tego, czy mogą skorzystać z innego kursu waluty niż ustalany przez pozwanego. Z wyjątkiem wskazanych przez powodów postanowienia umowy, jak i regulaminu, nie były uzgodnione indywidualnie z powodami w rozumieniu art. 385⁽¹⁾ § 1 i 3 k.c.

W tym zakresie należy uzupełnić ustalenia faktyczne, dodając na podstawie wiarygodnych zeznań powodów (dowód: protokół rozprawy k. 307-308), że powodowie nie podejmowali żadnej próby negocjacji warunków umowy. Po podpisaniu wniosku kredytowego, z którego wynikało ich zapotrzebowanie finansowe i cel kredytu, zaakceptowali w całości zaproponowane warunki. Co równie istotne, wbrew podpisanemu oświadczeniu, powodowie nie mieli możliwości wyboru między kredytem „czysto” złotowym, a spornym w tej sprawie kredytem złotowym indeksowanym do (...), ponieważ nie przyznano im przymiotu zdolności kredytowej dla oferty kredytu „czysto” złotowego. Sprawia to, że pisemne oświadczenie należy traktować

w kategoriach pozornego, mającego na celu wyłącznie zabezpieczenie banku przed ewentualnymi przyszłymi roszczeniami konsumentów. Świadczy o tym i fakt, że ustnie powodowie nie zostali pouczeni przez pracownika banku o ryzyku walutowym, nie przedstawiono im zagrożeń, a wręcz chwalono, że ta jedyna oferta kredytowa jest idealna, ponieważ jest oparta na walucie stabilnej. Podpisując umowę, powodowie nie rozumieli, według jakiego kursu będzie następowało dwuetapowe przeliczanie walutowe kredytu. Powodowie nie zarabiali w walucie obcej, nie posiadali w niej prowadzonego rachunku. Podpisując umowę, nie otrzymali harmonogramu spłat – został im on doręczony w terminie późniejszym pocztą. Zainteresowali się, czy jest możliwe podpisanie aneksu umożliwiającego spłatę od 2013 r. bezpośrednio w (...), gdy zorientowali się, że raty są zawyżone w zestawieniu z kursami obowiązującymi w kantorach wymiany walut. Nawiasem mówiąc, zeznania powodów wskazują na to, że na aneks nie mieli żadnego indywidualnego wpływu (możliwości negocjowania), jak na umowę kredytową. Podpisali to, co zostało im przedstawione.

Sąd pominął dowód z zeznań świadków wnioskowanych w odpowiedzi na pozew, ponieważ żaden z nich nie uczestniczył bowiem przy zawieraniu umowy między stronami, zatem nie miał wiedzy o rodzaju i zakresie przekazywanych im informacji. Żaden z nich nie mógłby zatem potwierdzić, że powodów poinformowano, że mogą negocjować każde postanowienie umowy i regulaminu. Nie ma więc podstaw do przyjęcia, że postanowienia umowy w zakresie mechanizmu ustalania kursu waluty, stanowiącej narzędzie waloryzacji kredytu i wyznaczającej wysokość zobowiązania powodów względem pozwanego, zostały w przypadku umowy stron uzgodnione indywidualnie. Tezy dowodowe postawione przez pozwanego przy świadkach były pozbawione znaczenia dla sprawy, ponieważ dotyczyły kwestii ogólnych związanych

z bankiem i prowadzonymi przez niego operacjami, a w tej sprawie mamy do czynienia z konkretną umową. Nawiasem mówiąc, Sąd oddalił też wniosek o przeprowadzenie rozprawy przy drzwiach zamkniętych, ponieważ nie dostrzegł

żadnego dobra banku, które mogłyby ucierpieć w wyniku jawności rozprawy, a zresztą rozprawa nie cieszyła się popularnością wśród publiczności.

Dalej należało rozważyć, czy – skoro zakwestionowane postanowienia dotyczą głównego przedmiotu umowy – są wystarczająco jednoznaczne i czy wynikające z nich prawa lub obowiązki stron zostały ukształtowane sprzecznie z dobrymi obyczajami lub w sposób rażąco naruszający interesy powodów jako konsumentów.

Nie wskazano w umowie, w jaki konkretnie sposób tabela kursów banku jest ustalana. To zaś nie pozwala na jednoznaczne określenie postanowień i konsekwencji płynących dla kredytobiorcy. Nie można uznać, aby postanowienia waloryzacyjne były wystarczająco jednoznaczne. Przyznanie sobie przez pozwanego jednostronnej kompetencji do swobodnego ustalania kursów przyjmowanych do wykonania umowy prowadzi do wniosku, że były one sprzeczne z dobrymi obyczajami i naruszały rażąco interesy powodów w rozumieniu art. 385¹ § 1 k.c., oceniane na datę zawarcia umowy. Dla uznania postanowienia umownego za niedozwolone wystarczy taka jego konstrukcja, która prowadzi do obiektywnej możliwości rażącego naruszenia interesów konsumenta, przy czym bez znaczenia pozostaje sposób wykonania umowy stron

w tym zakresie. Zgodnie z art. 385² k.c. ewentualna abuzywność postanowień umowy podlega badaniu na datę jej zawarcia z uwzględnieniem towarzyszących temu okoliczności i innych umów pozostających w związku z umową objętą badaniem. Bez znaczenia jest więc, jakie możliwości mieli powodowie w zakresie ewentualnej zmiany warunków spłaty określonych w umowie. Bezzasadne było prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku wykazania, jak umowa była wykonywana, jak pozwany ustalał swoje kursy i czy miały one charakter rynkowy, względnie ustalanie, jaki byłby kurs rynkowy, ewentualnie jakie rachunki miał w swojej ofercie w tym okresie, w jaki sposób pozwany pozyskiwał środki na udzielenie kredytu, w jaki sposób je księgował i jak funkcjonował oraz funkcjonuje na rynku, a nadto jaka byłaby sytuacja, gdyby powodowie zaciągnęli inny rodzaj kredytu.

Postanowienia umowy zatem miały charakter niedozwolony w rozumieniu art. 385⁽¹⁾ k.c., a w związku z tym nie wiążą powodów, co dotyczy w szczególności § 2.2

i § 7.1 umowy, ale również innych zapisów dotyczących stosowania kursów waluty szwajcarskiej. Wyeliminowanie tylko zapisów dotyczących kursów i związanie stron umową w pozostałym zakresie, czyli przy zachowaniu postanowień dotyczących indeksacji kredytu, oznaczałoby, że kwota kredytu wypłaconego powodom powinna zostać przeliczona na walutę(...), a powodowie w terminach płatności kolejnych rat powinni je spłacać w walucie polskiej, przy czym żadne postanowienie nie precyzowałoby kursu, według którego miałyby nastąpić takie rozliczenia. Nie ma możliwości zastosowania w miejsce wyeliminowanych postanowień żadnego innego kursu waluty. Zgodnie z wiążącą wszystkie sądy Unii Europejskiej wykładnią dyrektywy (...) dokonaną przez (...) w powołanym już wyżej wyroku z dnia 3.10.2019 r. w sprawie (...):

a) w przypadku ustalenia, że w umowie zostało zawarte postanowienie niedozwolone w rozumieniu dyrektywy (którą implementowały do polskiego porządku prawnego przepisy art. 385¹ i nast. k.c.), skutkiem tego jest wyłącznie wyeliminowanie tego postanowienia z umowy, chyba że konsument następczo je zaakceptuje,

b) w drodze wyjątku możliwe jest zastosowanie w miejsce postanowienia niedozwolonego przepisu prawa o charakterze dyspozytywnym albo przepisem, który można by zastosować za zgodą stron, o ile brak takiego zastąpienia skutkowałby upadkiem umowy i niekorzystnymi następstwami dla konsumenta, który na takie niekorzystne rozwiązanie się nie godzi (pkt 48, 58 i nast. wyroku (...)),

c) nie jest możliwe zastąpienie postanowienia niedozwolonego przez odwołanie się do norm ogólnych prawa cywilnego, nie mających charakteru dyspozytywnego, gdyż spowodowałoby to twórczą interwencję, mogącą wpłynąć na równowagę interesów zamierzoną przez strony, powodując nadmierne ograniczenie swobody zawierania umów (dotyczy m.in. art. 56 k.c., art. 65 k.c. i art. 354 k.c. - por.

w szczególności pkt 57-62 wyroku (...)),

d) w przypadku ustalenia, że wyeliminowanie postanowień niedozwolonych powoduje zmianę charakteru głównego przedmiotu umowy, nie ma przeszkód, aby przyjąć, zgodnie z prawem krajowym, że umowa taka nie może dalej obowiązywać (por. w szczególności pkt 41-45 wyroku (...)),

e) nawet jeżeli skutkiem wyeliminowania niedozwolonych postanowień miałyby być unieważnienie umowy i potencjalnie niekorzystne dla konsumenta następstwa, decyzja co do tego, czy niedozwolone postanowienia mają obowiązywać, czy też nie, zależy od konsumenta, który przed podjęciem ostatecznej decyzji winien być poinformowany o takich skutkach (por. w szczególności pkt 66-68 wyroku (...)).

Brak możliwości stosowania norm o charakterze ogólnym nie pozwala na sięgnięcie do domniemanej woli stron lub utrwalonych zwyczajów (art. 65 k.c. i art. 56 k.c.), które w odniesieniu do innych stosunków prawnych pozwalałyby na ustalenie wartości świadczenia określonego w walucie obcej np. przez odniesienie się do tej waluty według kursu średniego ogłaszanego przez Narodowy Bank Polski lub innych kursów wskazywanych przez strony w umowie. Nie ma zwłaszcza możliwości sięgnięcia po przepis art. 358 § 2 k.c., który posługuje się takim właśnie kursem w przypadku możliwości spełnienia świadczenia wyrażonego w walucie obcej. Po pierwsze, świadczenie obu stron było wyrażone w walucie polskiej (wyplata kredytu i jego spłata następowały bowiem w PLN, a (...) był tylko walutą indeksacyjną). Po drugie, wspomniany przepis nie obowiązywał w dacie zawarcia umowy (wszedł w życie 24.01.2009 r.), zaś uznanie pewnych postanowień umownych za niedozwolone skutkuje ich wyeliminowaniem z umowy już od daty jej zawarcia, co czyni niemożliwym zastosowanie przepisu, który wówczas nie obowiązywał. Nawet gdyby uznać, że art. 358 § 2 k.c. mógłby być stosowany do skutków, które nastąpiły po dacie jego wejścia w życie to nadal brak byłoby możliwości ustalenia kursu, według którego należałoby przeliczać zobowiązania stron sprzed tej daty, czyli przede wszystkim ustalić wysokości zadłużenia w (...) po wypłacie kredytu.

Wyrokiem z 14 grudnia 2010 r. w sprawie o sygn. akt XVII Amc 426/09 Sąd Okręgowy w Warszawie Sąd Ochrony Konkurencji i Konsumentów uznał za niedozwolone i zakazał pozwanemu Bankowi wykorzystywania w obrocie z konsumentami postanowień m.in. wzorca umowy o treści: „W przypadku kredytu indeksowanego kursem waluty obcej kwota raty spłaty obliczona jest według kursu sprzedaży dewiz, obowiązującego w Banku na podstawie obowiązującej w Banku (...) z dnia spłaty.” (§ 8 ust. 3 Regulaminu kredytowania osób fizycznych w ramach usług bankowości hipotecznej). Wyrokiem z 21 października 2011 r. w sprawie o sygn. akt VI ACa 420/11 Sąd Apelacyjny w Warszawie oddalił apelację pozwanego Banku od powyższego wyroku. Klauzula została umieszczona w rejestrze klauzul niedozwolonych prowadzonym przez Prezesa Urzędu Ochrony Konkurencji i Konsumentów pod numerem (...).

Zbędne więc było prowadzenie postępowania dowodowego w kierunku ustalenia, jaka byłaby wysokość zobowiązań z umowy przy przyjęciu innych wskaźników waloryzacji. Zachodzi bowiem potrzeba wyeliminowania z umowy całego mechanizmu indeksacji, jako w całości sprzecznego z dobrymi obyczajami i rażąco naruszającego interesy kredytobiorcy - konsumenta.

Dalej umowa stron może być wykonywana bez zmiany charakteru jej głównego przedmiotu, którym jest zobowiązanie banku do udostępnienia kredytobiorcom na czas oznaczony kwoty środków pieniężnych na ustalony cel i zobowiązanie kredytobiorcy do korzystania z niej na warunkach określonych w umowie i zwrot kwoty wykorzystanego kredytu z odsetkami w oznaczonych terminach spłaty oraz zapłata prowizji. Nadal znana jest kwota i waluta kredytu (PLN), cel kredytu, okres i termin spłaty, wysokość prowizji oraz dotychczas określone oprocentowanie. Taka umowa w pełni odpowiada cechom umowy kredytu wskazanym w art. 69 pr. bank., jest zgodna z zasadą swobodnego kształtowania stosunków umownych i nie narusza zasad współżycia społecznego (w tym dobrych obyczajów omówionych w pozwie).

Uznanie postanowień umowy za niedozwolone ma prowadzić jedynie do ich usunięcia z umowy, a jej nieważność umowy powstaje tylko wówczas, gdy nie ma możliwości jej utrzymania. Ocena, czy umowa o taki kredyt może być utrzymana, wymaga ustalenia, czy jej elementy konstrukcyjne po wyeliminowaniu postanowień niedozwolonych

nadal mieszczą się w jej zasadniczym typie, pozwalającym na przyjęcie, że może być wykonywana jako umowa o kredyt bankowy.

Bez znaczenia jest przy tym, że niższe oprocentowanie wyznaczone jest przy pomocy wskaźnika odnoszącego się do kursu waluty innej niż waluta kredytu. Dla okrojenia umowy z zapisów abuzywnych i dla oceny możliwości utrzymania jej w części pozostałej nie powinno mieć znaczenia to, czy dany rodzaj oprocentowania był stosowany przez banki dla kredytów „czysto” złotych i czy miałyby to dla banku uzasadnienie ekonomiczne.

Sąd podkreśla, że wypracowane niniejszym wyrokiem rozwiązanie stara się być rozwiązaniem pośrednim, wyważającym interesy obu stron i nieoderwanym od realiów społecznych. Z jednej strony ustalona tu abuzywność zapisów jest na tyle utrwalona

w orzecznictwie, że trudno by bank pokładał nadzieję w utrzymaniu umowy w całości – umowa rażąco krzywdziła konsumentów i musi spotkać bank stosowna reakcja ze strony wymiaru sprawiedliwości w ochronie konsumenta. Z drugiej strony, nie sposób nie dostrzec całej rzeszy konsumentów, którzy zdecydowali się w podobnym okresie na wzięcie bezpiecznych kredytów typowo złotych (inna sprawa, że ci właśnie posiadali zdolność kredytową dla takich umów, więc po prostu mieli wybór). W oczach tychże klientów unieważnianie innym umów indeksowanych, mogące sprowadzać się do efektu kredytu darmego, jawić się może jako wysoce niesprawiedliwe. Ponadto im gorsza sytuacja banków wynikająca z bilansu podobnych spraw, tym droższe kredyty dla ogółu społeczeństwa – jest to stwierdzenie chyba na tyle oczywiste, że niewymagające udowodnienia.

Skoro umowa stron nadal może być wykonywana jako umowa kredytu bankowego po wyeliminowaniu spornych postanowień, powództwo o ustalenie jej nieważności podlegało oddaleniu na podstawie wskazanych wyżej przepisów, przede wszystkim na mocy art. 189 k.p.c. Podobnie oddaleniu na podstawie art. 410 § 1 i 2 k.c. podległo powództwo o zapłatę oparte na zarzucie nieważności umowy. Uwzględniono zaś powództwo o ustalenie bezskuteczności postanowień umowy oraz regulaminu, uznając, że powodowie mają interes prawy w tym ustaleniu. Ewentualny wyrok zasądający nadpłatę rat z tytułu zastosowania abuzywnego mechanizmu indeksacji zamknąłby powodowi etap dotychczasowej spłaty i nie pozbawiłby powodów niepewności co do tego, jak (w jakim kształcie) w przyszłości umowa powinna być wykonywana.

Pełne uwzględnienie ostatniego żądania ewentualnego oznacza uwzględnienie powództwa w całości. Nie ma tu podobieństwa do roszczeń dochodzonych kumulatywnie, których częściowe uwzględnienie skłaniałoby do ustalania stosunku wygranej i przegranej. Dlatego na podstawie art. 98 i art. 99 k.p.c. zasądono na rzecz powodów od pozwanego pełnię poniesionych przez powodów kosztów procesu, na które składają się: 1.000 zł opłata od pozwu, 17 zł opłata od pełnomocnictwa i 10.800 zł stawka wynagrodzenia adwokackiego dla podanej w pozwie wartości przedmiotu sporu (§ 2 pkt 7 rozporządzenia MS z 22.10.2015 r. w sprawie opłat za czynności adwokackie).

sędzia Rafał Kubicki